

νά τὸ ἐξεύρη τὸ μέγα τῆς ὄπλων καὶ παραδίδεται ἐκουσίως εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις δὲν θέλει βραδύνειν νὰ τὴν σφάξῃ. Ποτὲ ἢ Ἑλλάς δὲν εἶχεν ἰδεῖν τόσον πλῆθος ὀνομαζομένων φιλοσόφων, ὅσον εἰς τὴν ἀρχομένην παρακμὴν τῆς γλώσσης τῆς· ἀλλὰ ποτὲ ἔθνος δὲν διαστρέφει τὴν γλῶσσάν του, χωρὶς νὰ διαστρέψῃ ἐν ταύτῳ καὶ τὴν παιδείαν του. Ἡ ἀσυνταξία τῆς γλώσσης συνοδεύει πάντοτε τὴν ἀσυνταξίαν τῶν ἐννοιῶν· ὅτι ὅστις συνηθίζει νὰ καταφρονῇ τοὺς κανόνας τῆς Γραμματικῆς, γρήγορα θέλει καταφρονήσῃ καὶ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς καὶ ἀφ' οὗ μίαν φοράν φθάσῃ νὰ ἐμβῇ εἰς τὰς κεφαλὰς ἢ ταραχῇ, τὸ ἔθνος καταφέρεται ὡς κύλινδρος ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς δόξης εἰς τῆς ἀδοξίας τὸν βυθόν...» «...Ἐάν, ὡς εἶπα ἀνωτέρω, ἡ βαρβάρωσις τῆς γλώσσης, διαστρέφουσα τὰς ἀληθεῖς ἐννοίας τῶν λέξεων, καταντᾷ καὶ εἰς τὴν διαστροφήν τῶν ἠθῶν, ἀκολουθεῖ ὅτι ἡ διόρθωσις αὐτῆς διορθώνει καὶ τὰ ἦθη τοῦ ἔθνους καὶ τὰ κάμνει ἡμερώτερα...» (Ἐπιστολῶν συλλογή, 1839). «...Τὸ κακὸν εἶνε ὅτι... μόλις ἄρχισε νὰ κινῆται τὸ ἔθνος εἰς μόρφωσιν τῆς φωνῆς του, καὶ ἀνεβλάστησαν δύο φατρίαι· ἡ μία κλίνουσα εἰς τὸ ὀχλοκρατικόν, καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸ ὀλιγαρχικόν. Τὸ σύστημα τῶν ὀχλοκρατικῶν εἶνε ἀπλούστατον, ἐπειδὴ εἰς ἓνα μόνον σκοπὸν ἀποβλέπει, ὡς καὶ εἰς τὰς κακὰς πολιτείας, τὴν ὑπερίσχυσιν τοῦ ὄχλου. Τὸ ὀλιγαρχικὸν ἐξ ἐναντίας εἶνε πολυκέφαλος ὕδρα...» (Ἐπιστολῶν ἀπάνθισμα, Ἰακ. Ῥώτα, 1841). «...Βάσις καὶ θεμέλιον τῶν ὅσα εἶπα, περὶ τῆς κοινῆς γλώσσης, εἶνε ἀπαράλλακτον τοῦτο τὸ ἀξίωμα «μῆτε τύραννοι τῶν χυδαίων, μῆτε πάλιν τὰς χυδαιότητας αὐτῶν». Κράτει λοιπὸν σφιγκτὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὡς τῆς Ἀριάδνης τὸν μίτον καὶ αὐτὸ θέλει σὲ ὁδηγεῖ εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς γλώσσης...».

Ὡς βάσιν τῆς μέσης γλώσσης ὁ Κοραῆς ἔλαβε τὴν κοινὴν διορθωμένην ὅμως, ἥτοι ἀποκαθαυρομένην καὶ καλλωπιζομένην. Ὡς διόρθωσιν τῆς γλώσσης ἐνόει «ἄχι μόνον τὸν μετασχηματισμὸν διαφόρων βαρβαρομόρφων λέξεων καὶ συντάξεων, ἀλλὰ καὶ τὴν φυλακὴν πολλῶν ἄλλων τὰς ὁποίας ὡς βαρβάρους σπουδάζουν νὰ ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ὅσοι μετὰ προσοχῆς δὲν ἐρεύνησαν τὴν φύσιν τῆς γλώσσης...» «Ὅσον καὶ ἐὰν ἐβαρβαρώθῃ αὕτη (ἡ κοινὴ) σώζει πολλὰς λέξεις ἑλληνικὰς καὶ πολλὰς σημασίας λέξεων,

τάς ὁποίας ματαίως ἤθελέ τις ζητήσῃν εἰς τὰ λεξιῶνά, πολλά παράγωγα, τῶν ὁποίων εἰς τοὺς συγγραφεῖς δὲν εὐρίσκονται παρὰ τὰ πρωτότυπα, καὶ πρωτότυπα, τῶν ὁποίων εἰς αὐτοὺς δὲν σώζονται παρὰ τὰ παράγωγα· εἰς ὀλίγα λόγια, σώζει πολλά λείψανα τῆς ἀρχαίας γλώσσης, λείψανα σεβάσμια, τῶν ὁποίων ἡ καταφρόνησις ἐγέννησε τόσους μωροὺς κανόνας γραμματικούς, τόσας γελοιώδεις ἐτυμολογίας λέξεων, τόσας ἀθλίας παρεξηγήσεις τῶν συγγραφέων, τόσους ἀμαθείς διδασκάλους καὶ τὸ χειρότερον κατέστησε τόσον ἀηδῆ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν μάθησιν...» «...Αἱ γλῶσσαι καθὼς κατὰ μικρὸν διαστρέφονται, οὕτω καὶ κατὰ μικρὸν διορθώνονται. Καὶ τρόπον ἄλλον δὲν γνωρίζω παρὰ τὸν ἥπιον καὶ γλυκύν. Ζητοῦν οἱ φιλαίτιοι νὰ με καταστήσωσι γελοῖον, παρασταίνοντές με ὡς κυριευμένον ἀπὸ τὴν ὄντως γελοῖαν φαντασίαν νὰ γίνω νομοθέτης τῆς γλώσσης, μ' ὅλον ὅτι δὲν πιστεύω νὰ εἶνε ἄλλος τις τόσον πληροφορημένος ὅσον ἐγώ, ὅτι αἱ γλῶσσαι ἀποστρέφονται τὸν δεσποτισμόν...» « ..Γράφε μετὰ προσοχῆς καὶ μελέτης· ἐκρίζωσον ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τὰ ζιζάνια τῆς χυδαιότητος, ὄχι ὅμως ὅλα πάραυτα μετὴν δίκηλλαν, ἀλλὰ μετὴν χεῖρα καὶ κατὰ μικρὸν ἐν ὀπίσω τοῦ ἄλλου· σπεῖρε εἰς αὐτὴν τὰ Ἑλληνικὰ σπέρματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μετὴν χεῖρα, καὶ ὄχι μετὸν σάκκον. Καὶ θέλεις ἀπορήσειν πῶς εἰς ὀλίγον καιρὸν καὶ αἱ λέξεις καὶ αἱ φράσεις σου ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ βιβλίον σου εἰς τοῦ λαοῦ τὰ στόματα. Οἱ λόγοι ἄνδρες τοῦ Ἔθνους εἶνε φυσικὰ οἱ νομοθέται τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν λαλεῖ τὸ Ἔθνος. Εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ διόρθωσις τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἡ γλῶσσα εἶνε κτῆμα ὅλου τοῦ ἔθνους, καὶ κτῆμα ἱερόν. Ὅθεν πρέπει νὰ ἀνακινίζεται με εὐλάβειαν, καθὼς ἀνακινίζονται τὰ ἱερά τῶν Θεῶν καὶ ὄχι μετὴν θορυβώδη καὶ τυραννικὴν αὐθάδειαν, μετὴν ὁποίαν ὑψώθη τῆς Βαβέλ ὁ Πύργος...» «...Ἀλλὰ καὶ ὁ καλλωπισμός, ἢ, νὰ εἶπω οὕτω, κτενισμός καὶ στολισμός τῆς γλώσσης ἔχει ὄρα, τὰ ὁποῖα ὅστις ἀγωνίζεται νὰ ὑπερπηδήσῃ γίνεται τύραννος τῆς γλώσσης, καὶ τύραννος γελοῖος διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς κατορθώσεως. Ἄλλο τι δημοτικώτερον παρὰ τὴν γλῶσσαν δὲν εἶναι οὔτε μοναρχίαν οὔτε ὀλιγαρχίαν ὑπομένει. Ἡ γλῶσσα εἶν' αὐτὸ τὸ Ἔθνος· σὲ συγχωρεῖ νὰ τὴν καλλωπίσῃς καὶ νὰ τὴν στολίσῃς, ἀλλ'

ὄχι καὶ νὰ βάλῃς εἰς τὸν τόπον αὐτῆς ἄλλην γλῶσσαν ἰδικήν σου. Μᾶς ὑποφέρει (νὰ ἐπαναλάβω τὴν μεταφορὰν) νὰ τὴν κτενίζωμεν, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ τὴν πληγώνωμεν τὴν κεφαλὴν... Ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα εἶνε κοινὸν καὶ δημοτικὸν ὄλων τῶν ὁμογλώσσων κτῆμα, τόση μόνη ἐξουσία συγχωρεῖται εἰς τοὺς καλλωπιστάς αὐτῆς, ὅση δὲν τοὺς κάμνει ἀκατανοήτους εἰς τὸν ἀπαίδευτον λαόν. Εἶναι ὅμως καὶ πολλόταται περιστάσεις ἀναγκάζουσαι τὸν γράφοντα νὰ μεταχειρίζηται καὶ λέξεις ἀγνωστούς εἰς τοὺς πολλούς, ἀλλ' ἔχει καὶ τούτου θεραπείαν, ἂν φροντίζη νὰ τὰς θέτῃ (ὡς καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπα) εἰς τύπον, ὅπου τρόπον τινὰ σχολιάζονται ἀπὸ τὰς συνοδευούσας λοιπὰς λέξεις ἢ καὶ νὰ τὰς ἐξηγῇ με ὑποσημείωσιν, διὰ νὰ γνωρίζωνται εἰς τὸ ἐξῆς ἀπ' ὄλους. Ἄν εἶναι χρέος τῶν λογίων νὰ συγκαταβαίνωσιν εἰς τὴν ἀγνοίαν τῶν χυδαίων, διὰ νὰ μὴ ἀκούσωσι κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀπ' αὐτοὺς τὸ «Ἄμαθέστερόν πως εἶπέ καὶ σοφώτερον» (Ἀριστοφ. Βάτρ. 1445), χρεωστοῦν ὅμως καὶ οἱ χυδαῖοι νὰ ἀναβαίνωσι κατὰ μικρὸν πρὸς τοὺς λογιωτέρους, διὰ νὰ μὴν ἀποχυδαῖσθῶσιν ὀλότελα...» «...Φίλτατοί μου, ὅστις συλλογισθῆ ὅτι ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Δημοσθένης καὶ ὄλος ὁ χορὸς τῶν δοξασάντων τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἐὰν ἦρχοντο πάλιν εἰς τὸν κόσμον, μόνον ἐνὸς μηνὸς μελέτην ἐχρειάζετο διὰ νὰ καταλάβωσιν ὅ,τι λαλοῦμεν καὶ ὅ,τι γράφομεν τὴν σήμερον· ὅστις, λέγω, συλλογισθῆ τοῦτο, τί ἄλλο δύναται νὰ συμπεράνη, πλὴν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἡμεῖς εἴμεθα τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ πατρίδος, εὐτυχούσης ἐκεῖνοι, δυστυχούσης ἡμεῖς, τέκνα; Μὴ (σᾶς ἐξορκίζει διὰ τοῦ στόματός μου ἡ Ἑλλάς) μὴ ἀφανίσητε τὴν εὐγένειαν τῆς πατρίδος, μηδὲ δώσητε πρῶτον φωτιζόμενοι σεῖς πρῶτον εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας παράδειγμα, τὴν περιφρόνησιν τῆς ἰδίας των γλώσσης... Ὅχι, δίκαιον δὲν εἶνε δι' ὀλίγους πλανωμένους ἢ πλανῶντας νὰ βραδυπορῆ τὸ ἔθνος ὀλόκληρον εἰς τὸν δρόμον τοῦ καλοῦ, μηδὲ διὰ νὰ θεοποιοῦνται ὀλίγοι τινὲς ἐπαγγελλόμενοι τοῦ ἔθνους ὀδηγοί, νὰ στερηθῆ ἡ Ἑλλάς τὴν ἀληθινὴν παιδείαν. Ὡ Ἑλλάς, Ἑλλάς! ἄς μάθω ὅτι ἔδωκες τοιαῦτα σημεῖα ἀγάπης τῶν φώτων καὶ ἄς παύσω πάραυτα νὰ ζῶ...».

Ὅπως ἦτο ἐπόμενο, ἡ συμβιβαστικὴ γνώμη τοῦ Κοραῆ ἐξήγειρε τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰς ἐπικρίσεις ἀμφοτέρων τῶν μερίδων. Ὁ

Δ. Φιλιππίδης τὸ 1816, εἰς τὴν περίοδον δηλ. καθ' ἣν ἐπρέσβευεν ἀρχαϊστικὰς ἰδέας—διότι οὗτος ἀπὸ φανατικοῦ χυδαῖστοῦ μετεβλήθη εἰς φανατικὸν ἀρχαϊστὴν καὶ κατόπιν πάλιν εἰς φανατικὸν χυδαῖσθην—ἐκδίδων τὴν «Ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τῆς Ρουμανίας» προσέθηκεν εἰς τὸ τέλος αὐτῆς τὰ «Ἐπιλεγόμενα», ἐν οἷς, ὑπεραμυνόμενος τῆς ἀρχαϊκῆς ψέγει δριμύτατα τὸν Κοραϊσμόν. Γράφει εἰς ταῦτα¹: «Εἰ δέ τινες συντιθέναι κατὰ τὴν παλαιὰν ἀδυνατοῦντες, καὶ ἐπομένως ἀγνοοῦντές πως ταύτην, ἣν ἐξηκριβωκέναι φαντάζονται, εἰς τὸ περιττὸν καὶ μάταιον ταύτην γράφειν, κοινολογεῖν καταφεύγουσι· γράφειν τε καὶ τὴν οὐχ ἥττον δυσχερῆ τὴν ἐν χρήσει μὴ δυνάμενοι (οὐ λέγομεν νέαν· καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ἀδοξοσόφως, ὃ ἐστὶ φιλοσοφικῶς, ἦγουν ἀπροκαταλήπτως καὶ νουνεχῶς θεωρουμένη καὶ σὺν λόγῳ ἐξεταζομένη, ἕτεροῖόν τι εἶναι δόξα πάντως ἢ κοινῶς φαίνεται, καὶ οἱ ταύτην βάρβαρον ὀνομάζοντες, μὰ τὴν ἱεράν ἀλήθειαν, ἦκιστα πέπνυνται καὶ σκιαὶ τῶ ὄντι εἰσὶν αἴσουςαι)· γράφειν ὁμως ἀναγκαζόμενοι ἀτόποις καὶ γελοίοις παραλογισμοῖς καὶ γελοιοτέροις ἐνέδωκαν κρίσεσι, τοῦ συλλογίζεσθαι ὀρθῶς καὶ τοῦ κρίνειν παρεκτραπέντες παντάπασι, τοῦ τί ἐστὶ γλῶσσα ξένας πάντη καὶ ἀλλοκότους ἐννοίας ἔχοντες· καὶ τὴν νῦν ἐν χρήσει δέον ἀκριβῶς καὶ εὐλαβῶς πως, ὡς ἔχει φύσεως, παρατηρεῖν καὶ εὐλαβέστερον ταύτην σέβεσθαι, τὴν κοινήν γε δυσωπουμένους συνήθειαν, τὴν τῶν ἐμπειρικῶν γλωσσῶν κανόνα μόνην τυγχάνουσαν, αὐτοκρατορικῇ πως ἐξουσίᾳ, ἣν ἄνοια μόνον ἢ κερδαλεόφρων δολιότης οἶδωσι, συγχωροῦσα αὐτοῖς καὶ συμφάσκουσα, μετακινεῖν καὶ παραφθείρειν ἔγνωσαν, «ἐδικόν», καὶ «ἐμπορῶ» καὶ «κἂν ποιός» καὶ τὴν λοιπὴν ναυτίαν δυσόσμως πάντη ἀπερευγόμενοι, φροντίς ἡμῖν οὐδὲ μικρὰ τούτων...» Ἐπίσης ὁ Στέφ. Κομμητᾶς εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων, (1814) ἐπιτιθέμενος κατὰ τοῦ συστήματος τοῦ Κοραῆ, γράφει²: «Ταῦτ' οὖν ἐνθυμουμένους οὐκ ἀλόγως ἐδόκουν μομφῆς ἄξιοι εἶναι καὶ πολλῆς, ὅσοι τὴν Ἀττικὴν φωνὴν ἀφεῖναι διδάσκουσι, καὶ τὴν ἡμετέραν, ἣν τό γε νῦν ἔχον βαρβάρως προῖέμεθα, βελτι-

1. Α. Μέγα, αὐτ. σελ. 65.

2. Αὐτόθι, σελ. 176.

ᾧσαι, οὐκ οἶδ' ἦν τινα βελτίωσιν λέγοντες, παρανοοῦσιν. Εἰ γάρ, τὸ παντὸς μορίου βαρβαροφώνου ἀπήλλαξαν καὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ τοῦ μέλλοντος τὴν χρῆσιν εἰσαγαγεῖν, καὶ ἐν ὕφει ταπεινῶ ἐξενεγκεῖν τὰ λεγόμενα, ὥστε πᾶσι καὶ πεπαιδευμένοις καὶ ἀπαιδευτοῖς εὐξύνετα εἶναι, ξένων καὶ φωνῶν καὶ μορίων καὶ φράσεων βαρβαροφώνων ἀπηλλαγμένα, βελτίωσις αὐτῆς καλεῖται, Ἑλλάς ἔσται φωνὴ ἐν ταπεινοτέρῳ τῷ ὕφει». Ἐξ ἴσου δριμύς ὁ Νεόφ. Δούκας μάχεται διὰ τῶν συγγραμμάτων του κατὰ τοῦ Κοραϊσμοῦ. Εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς γ' ἐκδόσεως (1812) τῆς «Γραμματικῆς Τερψιθέας» ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ μέση ὁδὸς οὐδεμίαν πνευματικὴν τάξιν τῆς κοινωνίας προορίζεται νὰ ἐξυπηρετήσῃ, διότι οἱ μὲν «πάνυ χυδαῖοι» εἰς οἵανδήποτε γλῶσσαν καὶ ἂν εἶνε γραμμένα τὰ βιβλία δὲν εἶνε εἰς θέσιν ν' ἀναγνώσουν καὶ ἐννοήσουν αὐτά, οἱ δὲ «ἐξ ἡμισείας πεπαιδευμένοι», ἂν θελήσουν ν' ἀναγνώσουν βιβλία ἀνώτερα τῶν δυνόμενων τῶν, ἀποτυγχάνουν τοῦ σκοποῦ των, ὄχι διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν λέξεων, ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ κατανόησιν τῶν ἐννοιῶν. «...Διαιροῦμεν λοιπὸν τὴν γλῶσσαν» γράφει «τῶν νῦν γραφόντων, ὅσον ἀπὸ τῆς γνώμης αὐτῶν, εἰς Μακαρονικὴν, καὶ τρακαριστικὴν καὶ χυδαίαν. Καὶ χυδαίαν μὲν λέγομεν τὴν κατὰ τοὺς χυδαίους καὶ γραφομένην καὶ ὀμιλουμένην· περὶ ἧς ἐν τῷ παρόντι οὐδεὶς λόγος ἔσται· ἐπειδὴ ἐκ τῶν προῖσταμένων τῆς γνώμης αὐτῆς, οἱ πλείους σχεδὸν μεταμεληθέντες ἤδη, ἀπέστησαν παντελῶς... Μακαρονικὴν δὲ ὠνόμασαν τὴν μὴ περιορισμένην εἰς τὴν παροῦσαν λιτότητα, ἀλλὰ τὴν ἀντίζηλον οὔσαν τῆς δόξης τῆς μητρικῆς, καὶ ἐπεκτεινομένην ἀεὶ καὶ ἀπολαμβάνουσαν τι ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς περιουσίας ἐκείνης, καὶ οἰκειοποιουμένην τεθαρρηκότως καὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ πᾶν κάλλος λόγου ἐκ μητρικοῦ δικαιώματος... Τρακαριστικὴν δὲ ὠνομάσαμεν ταύτην αὐτήν, ἀλλὰ πῶς ἀκροβατοῦσαν καὶ τρακαρίζουσαν, καὶ ἀντιδιαπλέκουσαν συριστικῶς πανταχοῦ ἐν τῷ λόγῳ· καὶ τοῦ μὲν φυσικοῦ κάλλους ἀπεχομένην, ἀντὶ δὲ τούτου φῦκος καὶ τοῦτο κίβδηλον ἐλομένην καὶ βορβορῶδες· ἐκ μέρους δὲ αὔθις ὑποστελλομένην καὶ ἀπαρρησίαστον, οἷον αἰσχυνομένην, μὴ φανῆ μητρικῶ ἱματίῳ κεκοσμημένη...»¹.

1. Κ. Σάθα, αὐτ. σελ. 285.

Ὁ Ν. Δούκας ἐπρέσβευεν ὅτι γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἐκείνη, τῆς ὁποίας γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς ἐγγράφοις τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ ὁποία καλλιεργουμένη ἠδύνατο ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀρχαίας. Εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Αἰσχίνου τοῦ Σωκρατικοῦ (1814) περιέλαβε σατυρικοὺς διαλόγους, δι' ὧν διακωμῶδει ὡσαύτως τὸν Κοραϊσμόν¹. Εἰς δὲ τὴν πράγματειαν του «Περὶ τῆς λαλουμένης γλώσσης», ἀποκαλῶν εἰρωνικῶς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Κοραῆ «σοφοὺς τῆς γλώσσης διορθωτάς» λέγει εἰς αὐτούς²: «Νῦν δὲ βλέπητε καὶ ἐκεῖνο, ὦ ἄνδρες, ἂν καλῶς καὶ δικαίως παρρησιάζωμαι· διορθώσιν γλώσσης προβάλλοντες, οὐδὲν ἔμπρὸς διορθώσιν μέχρι τοῦδε μετεκινήσατε, ἀλλὰ προσέτι καὶ τοὺς τύπους τοὺς σωζομένους τῆς γλώττης προσδιαφθείρετε· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ σπουδῇ καὶ πτοήσῃ πρὸς σύστασιν τοῦ «ῥευστωθῆν», «ἐκρεύσειν», «γενῆν», «ἀναβῆν», δὲν ἦτον πολὺ κάλλιον νὰ εἰσάξωμεν κατ' ὀλίγον τὸν κύριον μέλλοντα ἐξ ἀρχῆς, τὸ ὁποῖον ἦτο τῷ ὄντι καὶ εὐκολώτερον καὶ ἀναντίρρητον καὶ

1. «Εἰρήνης συνθήκη»: Εἰρήνη μὲν ἄνθρώποις χρῆμα καλόν· κακόν δὲ ὁμολογουμένως ὁ πόλεμος, καὶ κάκιστον μάλιστα ὁ ἐμφύλιος. Διὸ οἷ τε Μακαρονισταὶ καὶ Τρακαρισταὶ δέχ' ὄλα ἔτη στασιάζσαντες πρὸς ἀλλήλους, ἔγνωσαν εἰρήνην ποιήσασθαι, ἐπὶ κεφαλαίοις συνθέμενοι τοῖσδε. Εἰρήνην Μακαρονισταῖς καὶ Τρακαρισταῖς καὶ ὁμόνοιαν εἶναι αἰδίων, καὶ ἀμνηστίαν πάντων, ὡσπερ τῶν πρὸ Εὐκλείδου ἄρχοντος πεπραγμένων· καὶ μήτε τοὺς Μακαρονιστὰς ὄνειδίζειν τι τῶν πεπραγμένων Τρακαρισταῖς, μήτε τοὺς Τρακαριστὰς ἐξελέγχειν τὴν ἀμαθίαν ἐκείνους τῶν συλλαβῶν. Μήτε Μακαρονισταί, μήτε Τρακαρισταὶ τοῦ λοιποῦ ὀνομάζεσθαι, ἀλλ' Ἑλληνες ἄμφω, ὡσπερ καὶ εἰσι· μήτε μακαρονισμόν προφέρεσθαι, μήτε τρακαρισμόν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐξαληπτέα τοῦ Γραικικοῦ λεξικοῦ παντελῶς. Τοὺς Μακαρονιστὰς ἀπαρνεῖσθαι τὸ χαλεπαίνειν, τὸ ἐπιτρέπειν, τὸ πῶ, τὸ πῆ, τὸ οὔν, ἀρχαῖκὰ ὄντα καὶ ὀδωδότα καὶ εὐρώτος καὶ ἀηδίας ἀνάπλεα. Τοὺς Τρακαριστὰς ἀπεμέσαι τὸ ἐντάμα, τὸ ἀποῦ, τὸ ἐξεύρειν, τὸ πρωνόν, τὸ ἀπ' ἴσης, τὸ κἄν μίαν, τὸ κἄν ποίος, τὸ ἄβια, τὸ ἀθιβολή, τὸ Βακάλης, τὸ ὄ τινα, τὸ ῥευστωθῆν, τὸ ἐκρεύσειν, γενῆν, ἀναβῆν καὶ τὰ τοιαῦτα παράβλωπα· καὶ πρὸ πάντων τό: τὴν περὶ τῆς ὁποίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Τρακαρισταὶ πολλὴν πεποίηνται περὶ τὰς ἐξευρέσεις ἀγῶνα πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κοινοῦ, ἐχέτωσαν ἐκ τῶν ἑαυτῶν εὐρημένων τὸ Ἄλλ' - οἷ - μόνον καὶ τὸν γάδαρον, σωτηρίας ἕνεκα καὶ τιμῆς... (Κ. Σάθα, Νεοελλ. Φιλ. Παράρ. σελ. 292).

2. Α. Μέγα, αὐτ. σελ. 189.

ὀρθόν; σεις δέ, ὦ ἄνθρωποι, πρὸς τῷ μηδέν ἐκ λόγου ποιεῖν καὶ τὰ καθεστῶτα ἀξιοῦντες μετακινεῖν, σκέψασθε ἂν καλῶς καὶ συμφερόντως ποιῆτε· διωρθώσαμεν ὡς ἡ πρόληψις τὸ «ἀντάμα» εἰς τὸ «ἐντάμα», ἀλλὰ διὰ τί οὐχὶ εἰς τὸ «ἅμα», διατὶ οὐχὶ κἄν ἀντὶ τὸ «ὄχι» εἰς τὸ «οὐχί»; ἢ τὸ «δέν» εἰς τὸ «οὐ», ἢ τὸ «εἶναι» εἰς τὸ «ἐστί»;...»

Ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς οἱ ὀπαδοὶ τοῦ δημοτικισμοῦ πολεμοῦν μὲ ἴσην μανίαν τὰς ἀρχὰς τοῦ Κοραϊσμοῦ. Ὁ Ἀθ. Χριστόπουλος εἰς τὰ «Ἑλληνικά Ἀρχαιολογήματα» γελᾷ «πῶς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λογίους μας ὑποθέτουν τὴν κοινὴν γλῶσσαν βάρβαρον καὶ σόλοικον καὶ φιλοτιμοῦνται νὰ τὴν ἐλληνίσουν μὲ τὸ «ἐντάμα», καὶ «κάμποια» καὶ «πρωνό» καὶ τὰ ὅμοια». Εἰς τὸ «Ὀνειρον»¹ τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν, ἡ ὁποία ἀντεπροσώπευε τὸν Κοραϊσμόν, παρουσιάζει ὅτι «ἐλάλει μίαν γλῶσσαν ὅπου ὅμοιαζε ξερατικὸ· ἦτο πολὺλογη καὶ ὡς τὸν λαιμὸν στιβαγμένη ἀρμαθιαῖς γενικαῖς ἀπόλυταις, δοτικαῖς καὶ αἰτιατικαῖς ἀναπόδοταις, ἀπαρέμφατο, ἀπαρεμφατικαῖς αὐξησῆσαις, παραύξησῆσαις, διπλασιασμοῦς καὶ ἄλλα τέτοια ἱερογλυφικά». «Ἐγὼ εἶμαι», τῷ λέγει αὐτὴ, «ἡ περιβόητος καὶ περίπυστος ἐκείνη θεὰ ἡ παρὰ μὲν τῶν ἄλλων φορτικῶς πως Μιξοβάρβαρος γλῶσσα καλουμένη, παρὰ δὲ τοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου καὶ μᾶλλον χαριέντως ἀκούουσα Μιξοσόλοικος. Ἡ τότε μὲν μετρίως καλλιεργηθεῖσα, τώρα δὲ καὶ μάλιστα εἰς τοὺς καιροὺς σοὶ πλουτισθεῖσα μὲ τὸ ἰδικόν μου «ἐξεύρω», «ἐπαίρνω», «ἐμπορῶ» «ἀποῦ» «κάμποια» «ἐντάμα», «πρωνό», «ἦτο» καὶ τὰ ἐξῆς...» Τὴν δ' ἄλλην τὴν ἀρχαίζουσαν, ὅτι «ἦτο σιωπηλὴ, στιγμένη ζωνάρια, ψιλαῖς, δασείαις, βαρείαις, ὀξείαις, περισπωμέναις, ζευγάρια ζευγάρια βήτταις, κάππαις, λάβδαις καὶ τὰ λοιπὰ γράμματα». Ὁ Χριστόπουλος, ἐξαντλήσας πλέον τὰ βέλη τοῦ ἐναντίου τῆς ἀρχαίζουσης, στρέφεται ἤδη κατὰ τῆς Κοραϊζούσης· «Ἄλλοι δὲ πάλε» τῆς λέγει «παίρνοντας ἀνεμον τὸ κεφάλι τους, καὶ διόλου τὴν ἀλλόκοτόν τους φαντασίαν ἀκούοντας, δὲν καταδέχονται μήτε τὴν συνηθισμένην μητρικὴν τους γλῶσσαν νὰ γράφουν, μήτε τὴν παλαιάν, ἀλλὰ κοινοτομῶντας παράλογα ἠθέλησαν νὰ πλάσουν νέαν(!) καὶ φαντασιώδη γλῶσσαν, προικίζοντάς

1. Α. Μέγα· αὐτόθι, σελ. 86 κ. ἐ.

την με νέα μέρη και στοιχεῖα, τὰ ὅποια εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀρμονίαν τῆς γλώσσης μας εἶνε παντάξενά καὶ παντάπασιν ἀνάρμοστα, ἢ ἀρμόζουν τόσο ὅσον σέλα εἰς κάρθρον, νὰ ὁμιλήσω με τὴν γλώσσαν τους· ἐπειδὴ ἀπὸ ὠραία, ὅπου εἶναι, καὶ εὐστροφη καὶ κομψότατη γίνεται ἄσχημη καὶ τραχύτατη... ἀηδὴς καὶ κακόφωνη..., ὅπου ὁμοιάζει, ὅταν προφέρεται, με ἀμάξι ἀσύμμετρα κατασκευασμένον, τὸ ὅποιον συρόμενον καὶ τ' ἄλογα ἀφανίζει διὰ τὴν δυσαναλογίαν, καὶ ὅσους φέρει κατενοχλεῖ διὰ τὸν τρακανισμόν του...» Ὁ δὲ Διον. Σολωμὸς εἰς τὸν Διάλογόν του πρὸς τὸν Σοφολογιώτατον, ὀνομάζει τρέλλους τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κοραϊσμοῦ: «Σ ο φ ο λ. Καὶ ποῖος ἔμπορεῖ νὰ μοῦ ἐμποδίσῃ νὰ διορθώσω, καθὼς θέλει ὁ Κοραῆς, ταῖς λέξαις μας με τὰ σχήματα τῆς παλαιᾶς; Π ο ι η τ. Γιὰ ποῖο δίκαιο θέλεις νὰ κάμῃς τέτοια διόρθωσις; Σ ο φ. Γιατὶ ἡ διόρθωσις μιᾶς γλώσσης νέας πρέπει νὰ γίνῃ με τὴν ὁδηγίαν τῆς μητρὸς τῆς· ὅλη ἡ Ἑλλάδα λέγει «μάτι», ἐμεῖς πρέπει νὰ διορθώσουμε καὶ νὰ ποῦμε «ὀμμάτιον», λέγει «κρεβάτι», πρέπει νὰ ποῦμε «κρεβάτιον». Π ο ι η τ. Ἡ πρότασις αὕτη ὁμοιάζει τὴν τρέλλα κάποιων ἀνθρώπων, ὅπου ἔχουν τὰ φαινόμενα τῆς φρονιμάδας. Σ ο φ. Τί ἐννοεῖς νὰ πῆς; Π ο ι η τ. Ἐννοῶ νὰ εἰπῶ, ὅτι μ' ὅλον ποῦ ἡ πρότασις φαίνεται πῶς περιέχει κάποιον δικαίωμα, ἂν τὴν ζητάξῃς καλά, δὲν περιέχει κανένα καὶ εἶνε ἐνάντια εἰς τὰ παραδείγματα τῶν ἄλλων ἔθνων...»

Καὶ ὁ Ἰάκ. Νερουλός, πλησιάζων μᾶλλον πρὸς τὸ ἰδίωμα τοῦ Θεοτόκη, κατ' ἀρχὰς σατυρίζει τὸν Κοραϊσμόν. Τὸ 1812 ἐξέδωκε κωμωδίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κορακιστικὰ τῶν σοφῶν». Πρόσωπα τῆς κωμωδίας εἶνε «Μιτυληνιοί», «Γιαννιωταῖς», «Χιωταῖς», «Κυπριωταῖς» καὶ ὁ Σωτήριος, ὀπαδὸς τῆς γλώσσης τοῦ Κοραῆ. Ἀφοῦ ἕκαστος ὁμιλεῖ κατὰ τὸ ἰδικόν του ἰδίωμα, λέγει ὁ Σωτήριος πρὸς τὸν ὑπηρέτην του: «Ἐπαρε τούτους ὅλους νὰ φυλάξωσι τεσσαρακοστήν. Γ ι ἄ ν ν. Μὲρ τί μᾶς κραίνεις; Χ ι ῶ τ. Ἰνδα διάντρο, στέλλεις μας νὰ κάμουμένναι νήστεια; Κ υ π ρ. Τὸ στομάχιν μας γένηκ' ἀπὸ τὴν πείναν σὰν πέταυρον, τζαί τοῦτος στέλνει μας νὰ νηστέψωμεν. Μ υ τ ι λ. Ἀφεντέλλη, ἡ Σαρακοστή πέρασε· τί τὴν φέρνεις ὀξοπίσου, νὰ μὴν ἔχασες τὰ πασχάλιά σου; Σ ω τ ῆ ρ ι ο ς. Δὲν εἶπον εἰς σᾶς νὰ νηστεύσητε, ἀμμή νὰ σᾶς ἐπάρωσιν εἰς τὴν ὅποιαν ὀνομάζουσιν

οί χυδαῖοι Καραντίναν τεσσαρακοστήν. Ἐπαραι τούτους λοιπόν καὶ δίδε εἰς αὐτοὺς τεσσαράκοντα ἡμέρας ὡς ἂν καθάρσιον ἢ ὡς ἂν ἐμετικὸν ἀπὸ ἓν φύλλον ἡτρίου Λογίου Ἑρμοῦ¹ καὶ ἀφοῦ καθαρισθῆν θέλωσι, τότε φέρε τούτους ὧδε εἰς ἐμέ...» Κατόπιν ὑπερμαχεῖ τῶν ἰδεῶν τοῦ Κοραῆ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ μεταχειρίζηται τὸ γλωσσικὸν αὐτοῦ ἰδίωμα. Ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῶν Γραμμάτων παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἑλλησι» (1827) γράφει ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων τοῦ Κοραῆ². «Τοιαύτη ἀβεβαιότης ἐπεκράτει κατ' ἐκεῖνον τὸν [καιρὸν ἐν τῇ Γραμματικῇ, ὥστε οὔτε κανόνες ὑπῆρχον, οὔτε γενικὴ καὶ ἐθνικὴ τῆς ἀρχῆς. Ὅθεν ὁ Κοραῆς ἰδὼν τὸν κίνδυνον τῆς γλώσσης καὶ τὰς σπουδαίας ἐναντιότητας, ὅσας ἐπέφερον αἱ ματιώδεις περὶ τούτου διενέξεις τῶν φιλολόγων, εὔρε μέσον ὅρον ὡς θεραπείαν τῶν πρωτίστων καταχρήσεων· διότι συνεβούλευσε νὰ γράφηται ἡ γλῶσσα διὰ τρόπου τινὸς συνάμα ὀρθοῦ καὶ καταληπτοῦ, ὡς εὐαρέστου πρὸς τε τοὺς σοφοὺς καὶ τὸν λαόν. Εἶχε δὲ ὡς ἀρχὴν νὰ καθάρσῃ μὲν ἀλληλοδιαδόχως τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν μὴ εἰσάγων σχηματισμοὺς τινὰς ἀρχαίους, οἵτινες πολὺ αὐτῆς ἀπεμακρύνοντο, νὰ ἐξορίσῃ δὲ τὰς ξένας λέξεις ἀντικαθιστῶν, εἰ δυνατὸν, ἑλληνικὰς λαμβανομένας εὐλαβῶς ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς φιλολογικῆς γλώσσης, σκοπῶν προσέτι ν' ἀποφύγῃ τοὺς γαλλισμοὺς καὶ ἑλληνισμοὺς, εἰσαχθέντας εἰς τὴν νεοελληνικὴν διὰ τῶν πολυαριθμῶν μεταφράσεων».

Ἰσχυρὸς ὄπαδὸς τῆς καθαρευούσης ὑπῆρξεν καὶ ὁ ἀθηναῖος Παν. Κοδρικᾶς, ὅστις δὲν εἶχε μὲν μεγάλην μόρφωσιν, ἦτο ὅμως εὐρυτάτης ἀντιλήψεως. Οὗτος, διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαήλ Κων. Σούτσου, ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1794 μετάφρασιν τοῦ συγγράμματος τοῦ Fontenelle «La pluralité des mondes», ἐν τῇ ὁποίᾳ μεταχειρίζεται λεκτικὸν ἀκανόνιστον καὶ ἀφύσικον³. Βρα-

1. Σατυρίζει τὴν ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένην τότε ἐφημερίδα «Λόγιος Ἑρμῆς», ἡ ὁποία ὑπερήσπιζε τὰς ἰδέας τοῦ Κοραῆ.

2. Α. Μέγα, αὐτ. σελ. 111.

3. «Δυσκολώτερον καὶ ἀργότερον πρᾶγμα δὲν μὲ φαίνεται νὰ εἶναι ἄλλο τόσο πολλὰ, ὅπου εἶναι τὸ νὰ ἔμβῃ εἰς τάξιν τὸ ἄτακτον, τὸ νὰ κανονισθῇ

δύτερον ἐξέδωκεν εἰς τὴν γαλλικὴν φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Observations sur l' opinion de quelques hellénistes touchant le Grec moderne»¹. Ἐν τούτῳ ὑποστηρίζει τὴν ἐξῆς θεωρίαν (σελ. 16): ὑρίστανται πάντοτε τάξεις τις ἀνθρώπων, ἡ κοινὴ γλῶσσα τῶν ὁποίων συνιστᾷ τὸ πνεῦμα καὶ καθορίζει τὸν χαρακτήρα τῆς γλώσσης. Τὰ ἄτομα, ἄτινα κατὰ διαδοχὴν ἀποτελοῦν τὴν τάξιν ταύτην, ἀνήκουν εἰς ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος. Διακρίνονται τῶν ὑπολοίπων συμπολιτῶν τῶν οὐχὶ κατὰ τὴν γέννησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν μόρφωσιν, ἣν ἔλαβον καὶ τὰς γνώσεις, ἃς κατέχουν. Ἡ γνώμη τῶν ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς κοινῆς γνώμης· ἡ ἀντίληψις τῶν θεωρεῖται ὡς ὁμόθυμος ἀντίληψις τοῦ Ἔθνους· τὸ δικαίωμα λοιπὸν τοῦ καθορίζει τὴν γλῶσσαν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διακεκριμένην ταύτην τάξιν. Ἐπὶ τῇ βᾶσει δὲ τῶν ἰδίων ἀρχῶν ἐξέδωκε τὸ 1818 ἐν Παρισίοις τὴν «Μελέτην τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναπτύσσει ἀναλυτικώτερον ταύτας καὶ καθορίζει τὸν χαρακτήρα τῆς κοινῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας ἔδει νὰ γίνηται χρῆσις ὡς γενεσιᾶς ἑλληνικῆς. «Ἡ καθ' ἡμᾶς» γράφει² «κοινὴ διάλεκτος εἶνε φύσει ἑλληνικὴ, καὶ κατ' οὐσίαν καὶ συνθήκην ἀχώριστος ἀπὸ τὸ ὅλον τοῦ γενικοῦ συστήματος τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς... Ἡ γλῶσσά μας λοιπὸν εἶνε φύσει καὶ θέσει ἑλληνικὴ, καὶ καμμία νόθος κληρονομία δὲν δύναται νὰ τῇ ἀφαιρέσῃ αὐτὸ τὸ γνήσιον ὄνομα. Ὅθεν ὡς γλῶσσα καὶ λαλουμένη χρειάζεται κάθαρσιν· ἡ κυρίως κάθαρσις αὐτῆς εἶναι τὸ νὰ ἀποβληθῇ μετὰ ζήλου ὅλη ἡ κακόζηλος ξενογλωσσία τῶν γλωσσοδόμων, διὰ νὰ διατηρηθῇ ὁ φυσικὸς τῆς χαρακτῆρ ἀναλλοίωτος. Ἄν χρειάζεται διόρθωσιν, ἡ μόνη προσφυῆς διόρθωσις εἶναι τὸ νὰ ἀπορριφθοῦν ὅλαι αἱ διαστρεμμέναι καὶ γλωσσηματικαὶ διορθώσεις, ὅσαι ἐναντίον τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ συνηθείας κακοζήλως ἐπενοήθησαν, διὰ νὰ φυλαχθῇ παρ' ἡμῖν ὁ ἀρχαῖκός τύπος τῆς διαλέκτου ἀνόθευτος... Ἡ μόνη προσφυῆς διόρθωσις, τὴν ὁποίαν ἡ καθ' ἡμᾶς

τὸ ἀκανόνιστον, καὶ νὰ ἐπιστηριχθῇ εἰς γενικὰς καὶ κοινὰς ἀρχὰς τὸ μηδ' ἀρχὴν, μηδὲ βᾶσιν ἔχον», γράφει προκειμένου περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. (Κ. Σάθα, νεοελ. φιλ. παρὰρ. σελ. 211).

1. Paris, au XII (1802).

2. Κ. Σάθα, αὐτ. σελ. 228 κ. ἐ.

κοινή γλῶσσα, καθὼς καὶ πᾶσα ἄλλη ζῶσα καὶ λαλουμένη κοινή διάλεκτος, ἐπιδέχεται εἶνε ἢ προσαρμογὴ εἰς τὸ κοινὸν ὕφος τῶν γνησίων λέξεων καὶ φράσεων, ὅσαι εἰς περιστάσεις, ὡς εἴπομεν, ἀπὸ τὴν χρῆσιν ἔλειψαν ἢ ἐξ ἀμαθείας κατηργήθησαν. Αὐτὰς χρεωστοῦν οἱ νέοι τῆς γλώσσης διορθωταὶ νὰ προσοικειώσουν εἰς τὸ ὕφος των, κατ' ἀναλογίαν τοῦ εἶδους τῆς συγγραφῆς του ἕκαστος, καὶ μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ διάκρισιν. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων θεωρεῖται ἡ εὐφυΐα τοῦ γράφοντος, καὶ εἰς τὴν εὐρυθμον αὐτῶν συναρμογὴν ἢ ἐπιτηδειότητος τοῦ συγγραφέως. Εἰς αὐτὴν συνίσταται ὅλη ἡ προσφυῆς καὶ τεχνικὴ ἐπανόρθωσις τῆς φράσεως. Ἡ διόρθωσις τῆς γλώσσης τότε λέγεται καὶ εἶναι διόρθωσις, ὅταν γίνεται πρὸς καλλωπισμὸν, καὶ ὄχι πρὸς ἀνατροπὴν τῆς διαλέκτου. Καλλωπισμὸς δὲ εἶναι ἡ ἀνήκουσα προσθήκη τῶν ἐλλειπόντων καὶ ὄχι ἡ ἀφαίρεσις ἢ μεταβολὴ τῶν προσόντων... Δὲν συμπεριλαμβάνομεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων τὰς κακοζήλως μεταπλασμένας καὶ κακορέκτως μεταπτεποιημένας γλωσσηματικάς, τὰς ὁποίας τὸ σχῆμα τῆς διαλέκτου δὲν ἀνέχεται... καθ' ὅτι τὰ τοιαῦτα νόθα ἐκτρώματα χρεωστεῖ ὁ φιλόκαλος συγγραφεὺς νὰ τὰ ἀποφεύγῃ ὡς τῆς πλέον διεστραμμένης κακοηθείας ἀηδῆ ἀποτελέσματα...».

Πρῶτος ἠσπάσθη τὰς περὶ γλώσσης ἀρχὰς τοῦ Κοραῆ ὁ ἐκ Μακεδονίας Δημ. ὁ Δάρβαρις, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκεν ὑπὸ τοιαύτην γλωσσικὴν μορφήν ἐν ἔτει 1806 τὴν «Ἀπλοελληνικὴν Γραμματικὴν», κατόπιν δ' ἠκολούθησαν αὐτὴν καὶ ὑπεστήριξαν οἱ διαπρεπέστεροι τῶν τότε λογίων, ὡς Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς, Κωνσταντῖνος ὁ Κούμας, Στέφανος ὁ Οἰκονόμος, Νεόφυτος ὁ Βάμβας, Θεόκλητος ὁ Φαρμακίδης, Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος, Κωνσταντῖνος ὁ Κοκκινάκης, Κωνσταντῖνος ὁ Βαρδαλάχος. Κυρίως ὄργανον διαδόσεως τῶν Κοραϊστικῶν ἀρχῶν ἦτο ἡ ἐν Βιέννῃ ἐκδιδομένη ἡμερὶς «Ὁ Λόγιος Ἑρμῆς», ἥτις καὶ ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ νὰ ἐκραγῇ ὁ σφοδρὸς γλωσσικὸς ἀγὼν μεταξὺ τῶν Κοραϊστῶν καὶ τῶν Κοδρικιστῶν.

Διακοπείσης τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ», ἠ ανέλαβον, τῆ προτροπῇ τοῦ Κοραῆ, τὴν συνέχισιν αὐτοῦ οἱ ὄπαδοί του Θεόκλ.

1. Κ. Σάθα, αὐτ. παράρτ. σελ. 296 κ. ἐ.

Φαρμακίδης καὶ Κων. Κοκκινάκης, οἵτινες ἀπετάθησαν πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἑλληνας λογίους, ζητοῦντες τὴν πνευματικὴν αὐτῶν συνεργασίαν. Ὁ Κοδρικᾶς, εἰς ὃν ἐπίσης ἀπετάθησαν, ἔθηκεν ὡς ὄρον τῆς συνεργασίας του νὰ παύσῃ ὁ «Λόγιος Ἑρμῆς» νὰ γράφηται εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Κοραῆ, τὴν ἀπάντησιν του δὲ ταύτην ἐδημοσίευσεν διὰ τοῦ τύπου ἐν Παρισίοις. Τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἀνήρεσαν οἱ περὶ τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν», εἰς οὓς ἀνταπαντῶν ὁ Κοδρικᾶς ἐδημοσίευσεν ἀνώνυμον διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπολογία τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων». Ἄλλ' οἱ ἐν Πίζῃ Ἕλληνες, ὅπαδοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Κοραῆ, διέψευσαν τὸν Κοδρικᾶν καὶ διεμαρτυρήθησαν κατ' αὐτοῦ, διότι ἔκαμε χρῆσιν τοῦ ὀνόματός των, γράφοντες ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐφαντάσθησάν ποτε τὰς ἐν αὐτῷ φλυαρίας ἐναντίον τοῦ Κοραῆ, ἀλλ' ὅτι μάλιστα νομίζουν τὸν σοφὸν ἄνδρα «ὑπερασπιστὴν τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους μας, ἥρωα Ἑλληνα τοῦ ἀγῶνός μας» καὶ τὸ ὄνομά του μεγάλως τιμῶσι καὶ σέβονται καὶ μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν συναριθμοῦσι. Εἰς τοὺς ἐν Πίζῃ Ἑλληνας ἀπήντησεν ὁ Κοδρικᾶς διὰ τῆς ἐν Βιέννῃ ἐπίσης ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος», ἐδημοσίευσεν δὲ τὸ μὲν 1817 φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρὸς τοὺς οἰκείους», τὸ δὲ 1818 ἕτερον φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Καὶ αὐθις πρὸς οἰκείους», διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτίθεται δριμέως κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κοραῆ. «Μὰ τέλος πάντων» γράφει «τί θέλουν αὐτοὶ οἱ θεόκλητοι φιλόσοφοι; τί ζητοῦν; τί σκοπὸν ἔχουν; τὴν γλῶσσαν μας θέλουν νὰ μᾶς μάθουν; ἢ τὴν ἐδικὴν των νὰ μᾶς διδάξουν; αὐτοὶ μήτε τὴν μίαν ἐξεύρουν, μήτε τὴν ἄλλην εἶνε ἄξιοι νὰ συστήσουν. Τοῦ κάκου ἄρα μᾶς πονοκεφαλοῦν Ἄλλ' ὄχι. Τὸ ἐπάγγελμά των δὲν εἶν' αὐτό. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μᾶς τὸ ἐρμηνεύουν. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μᾶς μανθάνουν, ὅτι ὑπάρχει μία αἵρεσις Κοραϊσμὸς λεγομένη. Αὐτῆς τῆς αἱρέσεως τὸ συνέδριον εἶναι τὸ πανδοχεῖον τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ». Αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου μισθωτοὶ κράκται εἶνε ἡ σοφολογιότης των, διωρισμένοι, εἰς τὸ νὰ προσκαλοῦν τοὺς χυδαίους εἰς τὴν φατρίαν, καὶ νὰ ὑβρίζουν τοὺς σπουδαίους, ὡς ἀθετοῦντας τὴν αἵρεσιν...» Εἰς τὰ φυλλάδια τοῦ Κοδρικᾶ ἀπήντα ὁ Κοραῆς εἴτε διὰ τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ», εἴτε δι' ἰδίων διατριβῶν, δημοσιευομένων ἀνώνυμως ὑπὸ ψευδώνυμον. Τὸ 1818 ὁ Κοδρικᾶς ἐξέδωκε καὶ τὴν Με-

λέτην του περί τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου δαπάναις τῶν ἐν Λι-
βόρνῳ ἐμπόρων Ἰ. Πατρινού καὶ Δημ. Ποστολάκη. Θυμωθεὶς ὁ
Κοραῆς ἐξ ὧσων ἔγραφεν ὁ Κοδρικᾶς ἐν τῷ συγγράμματί του τούτῳ
ἐναντίον αὐτοῦ, ἀπέστειλε τὴν 1 Ἰανουαρίου 1819 ἐπιστολὴν πρὸς
τὸν Πατρινόν, ἐν τῇ ὁποίᾳ, παραπονούμενος, διότι κατέβαλε τὴν δα-
πάνην τῆς ἐκδόσεως, τῷ ἔγραφε· «Ἐὰν προβλέπων, ὅτι ἔμελλε νὰ ἐξε-
ράσῃ κατ' ἐμοῦ τόσον φρικτὰς συκοφαντίας τὸν ἔδωκες τὰ χρειαζόμενα
ὄπλα, διὰ νὰ σφάξῃ ἑβδομηκονταετῆ γέροντα, ἄλλο δὲν μένει εἰς ἐμέ
παρὰ νὰ κλαίω τὴν τύχην μου, ὅτι ἐσήκωσε κατὰ τῆς κεφαλῆς μου,
καὶ αὐτοῦς μου τοὺς φίλους;... Ἐὰν ἐξ ἐναντίας σὲ ἠπάτησεν ὁ δόλιος
συκοφάντης, καὶ σ' ἔκαμε μὴ θέλοντα συνεργὸν τῆς ἀδικίας του, εἰς
τοιαύτην περίστασιν ποῖον εἶναι τὸ χρέος σου, δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ
τὸ μάθῃς ἀπ' ἐμέ...» Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κοραῆ ὁ Πατρινὸς ἐδημοσί-
ευσεν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Καλλιόπη» ἐκδιδομένη ἐν Βιέννῃ, μετὰ τῆς ἰδι-
κῆς του ἀπαντήσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγραφε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ
ἑξῆς εἰς τὸν Κοραῆν· «Ἐως πότε αὐτὰ τὰ ξεράσματα, τὰ σφαξίματα
οἱ δόλιοι συκοφάνται, αἱ φρικταὶ συκοφανταί; νομίζετε ὅτι καθέννας
νοστιμεύεται νὰ ἀκούῃ τοιαύτας λέξεις ἀπὸ στόμα ἐνὸς σοφοῦ;
Ἐὰν ἔχετε πίστιν, ὅτι ὅσα ἐγράψατε πρὸς φωτισμὸν τοῦ Γένους
εἶναι καθαρὰ ἀλήθειαι, ἡ ἀλήθεια εἶνε ἀκαταμάχητος, ἡ συκοφαντία
εἶνε ψεῦδος, τὸ ψεῦδος δὲν δύναται οὔτε νὰ σφάξῃ, οὔτε νὰ σβύσῃ
τὴν ἀλήθειαν· διατὶ λοιπὸν ἀγανακτεῖτε;...» Τὴν μελέτην του περὶ
γλώσσης ὁ Κοδρικᾶς ὑπέβαλε καὶ εἰς τὸν Ἐθνομάρτυρα Πατριάρχην
Γρηγόριον τὸν Ε', ὅστις ἐν τῇ ἀπαντητικῇ ἐπιστολῇ ἔγραψεν εἰς αὐ-
τόν· «Ὅτι εἰς κενὸν ἀπέβησαν αἱ περὶ γλώσσης διδασκαλαὶ τῶν δη-
μοσίων φιλοσοφούντων, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐπεχείρησαν νὰ πλέξωσι τὸ ἐξ
ἄμμου σχοινίον, φανερόν, ἐπειδὴ, χάριτι Θεοῦ, Ἕλληνες χριστιανί-
ζοντες, πρόμαχοι καὶ προασπισταὶ τῆς ἀληθείας, δὲν ἐξέλιπον ἀπὸ
τὸ Γένος, ὧν τὰ πρῶτα φέρουσιν τὴν ἐλλόγιμον αὐτῆς εὐγένειαν
βλέποντες, χαίρομεν χαρὰν ὑπερβάλλουσαν». Ἡ ὀξύτης ὅμως, τὴν
ὁποίαν προσέλαβεν ἡ μετὰ τῶν Κοραϊστῶν καὶ Κοδρικιστῶν δια-
μάχη, ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ σοβαρῶς τοὺς Ἕλληνας πατριώτας, τοὺς
πονοῦντας διὰ τὴν τύχην αὐτῆς. Ὁ Νεόφυτος Δούκας διὰ τοῦ ἐκδο-
θέντος ἐν Βουκουρεστίῳ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1819 διαγγέλματός του

πρὸς τοὺς διαπληκτιζομένους λογίους τοῦ Ἔθνους ἀπευθύνει θερμὴν πρὸς αὐτοὺς πρόσκλησιν νὰ παύσωσι τὸν ἀγῶνα· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν» γράφει «ὦ παῖδες ἐμοί, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν, ὡς οὐκ ἐξὸν πρὸς ἃ σπεύδετε ἀφικέσθαι, μηδὲ τὴν μεγάλην ταύτην μεταβολὴν ἀπεργήσασθαι, ἣν σκοπεῖσθε, μὴ αὐτοῖς πρότερον πρὸς ἀλλήλους ὁμονοοῦντες... Ὑμεῖς γάρ, ὦ παῖδες, ἀντὶ τοῦ πρόσω ἔτι συμφώνως ἰέναι, καὶ σὺν ἀγαθαῖς ταῖς ἐλπίσιν ἐπὶ τὰ μείζω χωρεῖν, διαιρεθέντες καὶ συστραφέντες ἐκ στάσεως, μάχεσθε, καθάπερ τὰ θηρία, κεραιζόμενοι ὑπ' ἀλλήλων καὶ διαδακνόμενοι. Τί οὖν ἐκ τούτων ἐλπίς περιέσεσθαι τῇ μητρὶ;...»

Ὁ ἀγὼν δὲν θὰ διεκόπτετο, ἂν δὲν ἐπήρχετο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἐξηφάνισε τὰ προσωπικὰ πάθη καὶ συνήνωσε πάντας τοὺς Ἕλληνας ὡς ἓν ἄτομον εἰς τὸν μέγαν καὶ τραχὺν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως πόλεμον.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Κοραῆ, καίτοι ἐγένοντο ἀσπασταὶ ὑπὸ τῆς ὀλότητος σχεδὸν τῆς λογίας μερίδος τοῦ Ἔθνους, καίτοι ἔκλινον περισσότερον πρὸς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπὶ τῆς Ἑθνικῆς συνειδήσεως. Ἐπροτίμησε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τὴν ἀπλῆν καθαρεύουσαν, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν ὁ Ν. Θεοτόκης καὶ ἠκολούθησαν κατόπιν ὁ Νερουλός, ὁ Οἰκονόμος, ὁ Κοδρικᾶς. Οὗτοι οὔτε θόρυβον ἐδημιούργησαν περὶ ἑαυτούς, οὔτε συγγράμματα πολλὰ ἐξέδωκαν, ἐπεκράτησεν ὅμως ἡ γλῶσσα τῆς ὁποίας αὐτοὶ ἔκαμον χρῆσιν, διότι αὕτη ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ κοινὸν περὶ γλώσσης συναίσθημα· ἀπέφυγον καὶ τὴν ἀρχαίζουσαν, ἣτις ἦτο ἀνωτέρα τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν χυδαίζουσαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠναίχετο τὸ Ἔθνος, διότι ἐπίστευεν, ὅτι ἀπεμάκρυνεν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ προγονικοῦ μεγαλείου καὶ τὸ ἐταπείνωνεν, καὶ τὴν Κοραίζουσαν, ἡ ὁποία δὲν ἦτο οὔτε λαλουμένη, οὔτε ἀρχαία, ἀλλὰ τεχνητὴ, ξένη πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν πραγματικότητα. Ἐπίστευον καὶ οὗτοι εἰς τὴν μέσην ὁδὸν, παράλληλον πρὸς τὴν μέσην ὁδὸν τοῦ Κοραῆ, ἀλλὰ πλέον φυσιολογικὴν. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτου, αἱ ἀρχαὶ τοῦ Κοραῆ, χάρις εἰς τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ καὶ τὰς πολλὰς ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος δημοσιεύσεις του, ἔσχε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς

Ἑλληνικῆς γλώσσης. Χάρις εἰς τὸν Κοραῖν ἔχασεν ἕδαφος ἡ ἀρχαϊστικὴ ἰδέα καὶ ἀνεχαιτίσθη ἡ πρόοδος τῆς δημοτικιστικῆς, ἡ ὁποία, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν ἐν τῷ γλωσσικῷ ὀρίζοντι τῶν μεγάλων ποιητῶν Χριστοπούλου, Βηλαρά καὶ Σολωμοῦ, ἐφαίνετο ὅτι ἔβαινε πρὸς τὴν ἐπικράτησιν.

Κύρωσιν τῆς ἐπικρατήσεως τῆς καθαρευούσης ἀποτελεῖ ἡ παραδοχὴ αὐτῆς ὡς ἐπισήμου γλώσσης τοῦ Κράτους καὶ ἡ χρησιμοποίησις της τόσον ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν λογίων, ὅσον καὶ ἐν τοῖς δημοσίοις ἐγγράφοις. Ἡ «Νομικὴ διάταξις τῆς Ἀνατολικῆς χέρσου Ἑλλάδος», ἡ ἐκδοθεῖσα ἐν Σαλῶνις τῆς Φωκίδος τῇ 15 Νοεμβρίου—Α' Ἐλευθερίας—1821, περιλαμβάνει τὴν ἐξῆς διάταξιν¹ (τμῆμα Α' Κεφ. Α' § Κστ). «Ἐάν καὶ ὅλας τὰς θρησκείας καὶ γλώσσας δέχεται ἡ Ἑλλάς, καὶ τὰς τελετὰς καὶ χρῆσιν αὐτῶν κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἐμποδίσῃ, τὴν Ἀνατολικὴν ὅμως τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν σημερινὴν γλῶσσαν μόνον ἀναγνωρίζει ὡς ἐπικρατούσας θρησκείαν καὶ γλῶσσαν τῆς Ἑλλάδος». Τὰ διστάγματα καὶ οἱ νόμοι εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἐξεδίδοντο. Παρατίθεμεν ἀποσπάσματά τινα ἐξ αὐτῶν :

«...Ἀναβαίνων τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος δίδω τὴν πάνδημον βεβαίωσιν τοῦ νὰ προστατεύω εὐσυνειδήτως τὴν θρησκείαν σας, νὰ διατηρῶ πιστῶς τοὺς νόμους, νὰ διανέμηται ἡ δικαιοσύνη πρὸς ἕνα ἕκαστον, καὶ νὰ διαφυλάττω ἀκέραια διὰ τῆς θείας βοήθειας ἐναντίον ὁποιουδήποτε τὴν ἀνεξαρτησίαν σας, τὰς ἐλευθερίας καὶ τὰ δικαιώματά σας...»².

«...Εἰς τοὺς ἐμφανισθέντας ἐκοινοποιήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἀποχρώντως ὁ σκοπὸς τῆς συγκαλέσεως καὶ προσκλήσεώς των πρῶτον μὲν παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ παρὰ τῶν δύο ὑπουργικῶν συμβούλων, ὅτι δηλ. ἡ Κυβέρνησις ἔχει κατὰ νοῦν νὰ βελτιώσῃ καθ' ὅλους τοὺς λόγους τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἀσφαλίσῃ διὰ πάντα ὅτι ἡ Κυβέρνησις

1. Ἄνδ. Ζ. Μάμουκα, «Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος», Ἀθῆναι 1839, τόμ. Α' σελ. 46.

2. Προκήρυξις 25 Ἰανουαρίου 1833 τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος πρὸς τὸν Ἕλληνα λαὸν (Ἐφημ. Κυβερν. 1833 ἀριθ. 1, σελ. 1).

προσπαθεῖ πρὸ πάντων νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀφεύκτως ἐξωτερικὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν ὁποῖαν εἶχε κατὰ τοὺς πρὸ τῆς κατακτήσεως χρόνους καὶ τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἐπαναλάβῃ αὕτη πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας θρησκείας...»¹. «...Οἱ φοιτηταὶ δύνανται νὰ ἐξετασθῶσι περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ τέλος τῆς χειμερινῆς ἐξαμηνίας, καὶ ἔτι περὶ τὸ τέλος τῆς θερινῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐκτάκτως δύνανται τὶς νὰ ἐξετασθῆ κατὰ πάντα ἄλλον χρόνον, ἔνεκα ἰσχυρῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ἠθέλεν ἐγκρίνει ἡ ἀνήκουσα σχολή, πλήν τῶν διακοπῶν. Δύνανται δὲ πρὸς εὐκολίαν περισσοτέραν τοῦ ἐξεταζομένου νὰ γίνῃ ἡ ἐξέτασις εἰς τὸ τέλος τῆς ἡγουμένης, ὁ δὲ δημόσιος διαγωνισμὸς καὶ ἡ ἀναγόρευσις εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης ἐξαμηνίας...»². «Ἐπιθυμοῦσα ἡ Β. Κυβέρνησις κατὰ τὰς ἐνθέρμους εὐχὰς τοῦ Σεβαστοῦ Ἡμῶν Βασιλέως νὰ διαδῶσῃ ἔτι μᾶλλον μεταξὺ τοῦ λαοῦ τὰς εἰς πάντα ἄνθρωπον ἀναγκαιοτάτας γνώσεις τῆς στοιχειώδους προπαιδείας, σκοπεύει νὰ αὐξήσῃ, καθ' ὅσον δύνανται, τὸν ἀριθμὸν τῶν τακτικῶν δημοδιδασκάλων, διοριζομένων καὶ εἰς τοὺς δήμους ὅπου δὲν ὑπάρχουν σήμερον τοιοῦτοι...»³. «Τὸ Βουλευτικὸν σῶμα. Πρὸς πάντας τοὺς Ἕλληνας διακηρύττει: Ἄνδρες Ἕλληνες! Ὅλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἠξεύρετε ὅτι ὁ μέγας σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον ἐμβήκαμεν εἰς αὐτὸν τὸν ἱερὸν καὶ πολυπαθῆ ἀγῶνα, ἦτο νὰπολαύσωμεν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἱεραῆς ἡμῶν πίστεως, νὰ ζῶμεν, ὡς ἀδελφοί, μὲ ἰδικούς μας νόμους, νὰ εἴμεθα ὅλοι ὅμοιοι...»⁴. «...Τὸ ἄρθρον τοῦ τελευταίου φύλλου μας ἔδωκεν ὑπόνοιαν εἰς πολλοὺς νὰ ὑποθέσωσιν ὅτι ὁ σκοπός μας εἶνε νὰ πολεμήσωμεν ἐκ συστήματος τὸ παρὸν Ὑπουργεῖον, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν τὴν πτώσιν του...»⁵. «...Ἐνηγκαλίσθημεν τὴν μοναρχίαν, ἠσπάσθημεν τὸν

1. Κοινοποιήσις τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας ἀπὸ 15 Ἰουλίου 1833, Ἐφ. Κυβ. σελ. 63.

2. Διατυπώσεις τῆς Συγκλήτου ἀπὸ 19 Μαΐου 1842. Π. Ι. Κλάδου, Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐκπαιδευτικὰ, Ἀθῆναι, 1860, τ. Α' σελ. 335.

3. Ἐγκ. Ὑπ. Παιδείας, ἀρ. 26292 τῆς 24 Μαΐου 1844. Π. Κλάδου, αὐτάθι, σελ. 557.

4. Ἐφημ. «Ἑλληνικὰ Χρονικά», Μεσολόγγιον, 1 Ἰανουαρίου 1824.

5. Ἐφημ. «Ἐθνικὴ», Ναύπλιον, 7 Ὀκτωβρίου 1834.

δοθέντα ἡμῖν Μονάρχην μὲ τὴν ἀδελφικὴν ἐκείνην ἀγάπην, μὲ τὸ ὑϊκὸν ἐκεῖνο σέβας, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ τὸν πείσωσιν ἐντελῶς, ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνεθέσαμεν τὴν μέλλουσαν τύχην μας, τὴν μέλλουσαν τύχην καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐν τῷ γειτονικῷ Κράτει ὁμογενῶν μας...»¹. «...Πολλοὶ ἐλεεινολογοῦσι τὴν πατρίδα μας, λέγοντες, ὅτι εἰς τὴν μικράν μας κοινωνίαν ἡ ἀμάθεια, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ κακία τιμῶνται... ὅτι τρέχομεν πρὸς τὸν ὄλεθρόν μας...»².

Ἐφάνη ὅτι ἤρχισε νὰ κοπάζῃ ὁ γλωσσικὸς ἀγὼν, ὅτε τὸ 1839 ὁ Κ. Οἰκονόμος δημοσιεύει σφοδροτάτην ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ἱεροδιακόνου Ν. Βάμβα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκδώσει μετάφρασιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Κοραῆ. Ὁ Οἰκονόμος, ἐπιτιθέμενος καὶ κατὰ τοῦ Κοραῆ, τὸν ὁποῖον ὀνομάζει «ἄσοφον πολλάκις ἢ κακὸσοφον καὶ ματαιόσχολον», διατυπώνει τὴν γνώμην, ὅτι ἡ γλῶσσα ἔπρεπε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἀρχαϊκὸν ὕφος. Κατόπιν τούτου, ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος συντηρητικὸς κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς διαλέκτου (1839), αἰσιόδοξος ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας εἰς τὸ Ἑλληνογαλλικὸν λεξικὸν (1846)³, κηρύσσεται ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς ἀρχαϊζούσης εἰς τὸ ἔργον του «Κωνσταντινούπολις» (1862), ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ὁποῖου, ἀφοῦ δικαιολογεῖται διὰ ποῖον λόγον δὲν μεταχειρίζεται κοινούς τύπους «οἱ ὁποῖοι ἀσχημίζουν τὸ ἀνεκτίμητον τοῦτο κληροδότημα τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης», τελειώνει μὲ τὴν ἐξῆς εὐχὴν· «Εἶθε δὲ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν ἡμῶν, ἀναγινώσκοντες μετὰ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα τὰ ἀμυδρὰ ταῦτα σκιαγραφήματα καὶ ἱλαρυνόμενοι πρὸς τὸ χύδην καὶ πεπατημένον αὐτῶν ὕφος, καθὼς μειδιῶμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον πρὸς τὸ ὕφος τῆς

1. Ἐφημ. «Ἐλπίς», 2 Ὀκτωβρίου 1850.

2. «Ἐφημερίς τοῦ Λαοῦ», Ἀθῆναι, 18 Φεβρουαρίου 1850.

3. «Τὸ διεσμειλευμένον περὶ τὸ ἀκραιφνὲς τῆς γλώσσης δὲν εἶναι τῆς σημερινῆς ἐποχῆς· ὅταν ἐξαπλωθῇ ἡ παιδεία καὶ εἰς τὰς ὑποδεεστέρας καὶ ἐργατικὰς τάξεις, καὶ ἡ ἀνάγνωσις γίνῃ κοινοτέρα, ὅταν αἱ μεταξύ τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Βασιλείου Ἑλλήνων σχέσεις κατασταθῶσιν ἀνύποπτοι, τότε ἴσως ὁ περὶ τὴν γλῶσσαν καθαρισμὸς δὲν εἶναι ἄτοπος, ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμη πολλοὶ τύποι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς πρέπει, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἶπον, νὰ προτιμῶνται τῶν ἀρχαίων».